

УДК 316

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2021.91.4>

Д. А. МАТЮХІН

кандидат соціологічних наук

А. Г. СТАДНИК

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА КОНСТРУЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК

Доведено, що процес соціалізації молоді відбувається у різних соціально-культурних полях і просторах. Виокремлено такі сфери прояву соціальних практик: 1) соціальні практики дозвілля й вільного часу; 2) політичні; 3) соціальні; 4) субкультурні; 5) суспільно-громадські; 6) економічні; 7) освітньо-професійні; 8) релігійно-культурні; 9) соціальні практики у віртуальному просторі.

Обґрунтовано, що трансформаційні процеси у сучасному українському суспільстві значно ускладнюють соціалізацію молоді, її включення у соціальні відносини й набуття усталених форм соціальних практик: з одного боку, вони стають більш індивідуалізованими та диференційованими, з іншого – суперечать різним ціннісно-нормативним системам. Визначено соціокультурні та стилезжиттєві чинники формування та відтворення соціальних практик сучасної молоді.

Дослідження сучасних соціологів розкривають різні аспекти поведінкових проявів життєвого стилю як складної системи, результатом якої є сформованість усталеної сукупності соціальних практик. Соціальні практики виступають зовнішнім відображенням стилю життя особистості на рівні соціальної поведінки й моделей соціальної взаємодії, що передбачає включення індивіда у соціальні відносини. Проведений теоретичний аналіз дає змогу стверджувати, що стиль життя відображається у соціальних практиках як на рівні поведінкових патернів і моделей, так і на рівні ціннісно-мотиваційних інтенцій окремих індивідів і соціальних груп і спільнот, що може бути основою для емпіричного дослідження соціальних практик сучасної молоді.

Ключові слова: соціальні практики, молодь, інституціоналізація, механізми інституціоналізації соціальних практик.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні умови в Україні пов'язані не лише із трансформацією соціальних, економічних і політичних відносин, а й зі змінами у ціннісно-смысловій сфері особистості. Кризові явища у суспільстві унаочнюють механізм відображення соціально-економічних змін в індивідуальній свідомості, тому що створюють екстремальні умови для виживання людей,

змушуючи їх або до активного пошуку шляхів пристосування до нових форм існування, або до протидії змінам, що відбуваються, або до пасивного чекання повернення до минулого (яке ідеалізується). Ці варіанти поведінки, найчастіше неусвідомлювані, не можуть не позначитися на процесі трансформації ставлення людини до соціальної дійсності.

Молодь як велика соціально-демографічна група є включеною у процес суспільних трансформацій, і від її адаптаційної мобільності багато в чому залежать хід, інтенсивність та успішність змін суспільних відносин. Стабільність і розвиток українського суспільства визначаються великою мірою тим, наскільки активно й успішно молодь включається у суспільний простір, що є надзвичайно гетерогенним і стратифікованим. Суперечливі та різнорідні тенденції сьогодення зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до аналізу процесу включення молоді до суспільства через виявлення особливостей формування соціальних практик. Вибір молоді як окремої соціально-демографічної групи, на прикладі якої доцільно вивчати особливості соціальних практик, не випадковий, тому що молодь є тією групою, котра активно проходить стадію соціалізації як форму засвоєння суспільних відносин. Тому логічно очікувати, що вона є соціальною групою, найбільш чутливою до соціальних змін у процесі переходу суспільства до інформаційної епохи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливого значення набувають сучасні дослідження соціальних практик у контексті певного регіонального соціуму, регіону як соціального простору (П. Бурдье, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, І. Кононов, Г. Коржов, О. Мусієзов, Л. Нагорна, Т. Парсонс, В. Серєда, П. Сорокін, О. Стегній, О. Філіппова, Ю. Габермас, М. Чурилов, Н. Черниш та ін.). Соціальний простір регіону зумовлює характерні моделі соціальної поведінки та локальні особливості соціальних практик, формування регіональної ідентичності. Унаслідок накладання регулятивних і самоорганізаційних процесів відбувається становлення регіональних спільнот із відповідними ідентичностями, які взаємодіють з іншими ідентичностями, визначаючи поведінку, орієнтири та соціальні практики різних соціальних груп. Серед останніх виділяється молодь, нагальна потреба вивчення соціальних практик якої актуалізується у сучасних умовах соціальних трансформацій, однак залишається недостатньо розкритою з погляду системного впливу як місцевих, так і загальнонаціональних чинників.

Мега статті – проаналізувати особливості та процес соціалізації молоді як умови конструювання соціальних практик.

Виклад основного матеріалу. З погляду сучасного соціального пізнання важливим є розгляд змісту основних підходів до визначення поняття «молодь». Ця соціально-вікова група перебувала у центрі соціологічної уваги як за радянських часів, так і за доби незалежності України. Одне із характерних для радянського бачення визначень

поняття «молодь» було надано В. Лісовським: «Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а у більш зрілому віці вже засвоїли освітні, професійні, культурні й інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років» [13, с. 48]. Термінологічно точніше визначення було подане І. Коном: «Молодь – це соціальна і демографічно визначена група, котра має певні вікові характеристики, специфіку соціального розвитку і соціального простору взаємодії та певні соціально-психологічні властивості. Молодість як визначена фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові межі, пов'язаний із нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу та залежать від суспільного устрою, культури та притаманних цьому суспільству особливостей соціалізації» [11, с. 85].

В. Чупров тлумачить молодь як «соціально-демографічну групу, виділену на основі зумовлених віком особливостей соціального стану молодих людей, їх місця і функцій у соціальній структурі суспільства, специфічних інтересів і цінностей» [21, с. 6]. Це визначення більш пов'язане з такою ознакою, як відмінності у способі життя, ціннісних орієнтаціях, коли молодь опановує духовні, трудові, морально-ціннісні основи не лише свого соціального майбутнього, а й суспільства загалом, що відображається у специфічних особливостях соціальних практик.

Однак наведені дефініції не вичерпують і частини спроб визначити це поняття. Дослідниця О. Каретна проаналізувала різні підходи до визначення поняття «молодь». Так, вона зауважує: «У соціально-психологічному підході молодь – це певний вік зі своїми біологічними особливостями та психологічними стосунками, і тому вона має всі особливості вікового класу. Згідно з конфліктологічним підходом молодь – це важкий, повний стресів і надзвичайно важливий період життя. У рольовому підході молодь – це особлива поведінкова фаза у житті, коли вони більше не грають (дитячих) ролей і водночас не є повноправними носіями ролей дорослого. У межах субкультурного підходу молодь – це група зі своїм специфічним способом життя, стилем поведінки, культурними нормами й цінностями. У соціалізаційному підході молодь – це період соціального зростання, первинної соціалізації, головна мета молоді – самовизначення, персоналізація. У суб'єктивному підході молодь – спрямованість у майбутнє, оптимізм, життєлюбність, жадання діяльності, відчуття себе (енергійним) молодим незалежно від реального віку. У межах процесуального підходу молодь – це ті, хто не досконалий, не інтегрований, перебувають у стані становлення, формування» [10, с. 289].

Сьогодні у науковій дослідницькій практиці важливим питанням є визначення вікових меж цієї соціально-демографічної групи. У Соціологічній енциклопедії підкреслено, що «молодість – процес, у рамках якого вік соціально конструється, інституціоналізується

та контролюється історичними та культурними особливостями. Відповідно хронологічні межі молодості залежать від суспільно-історичного розвитку, культури, способів і форм соціалізації, характерних для цього суспільства. У різні історичні епохи вікові межі молодості істотно відрізнялися. Розрізняються вони у традиційних і постіндустріальних суспільствах, у зв'язку із процесом акселерації. У соціологічній науці ці межі знаходяться між 14–16 і 25–29 роками» [18, с. 674].

Існує також нормативно-юридичний критерій визначення віку молоді як соціальної групи суспільства. Згідно із сучасним українським законодавством до молоді належать люди у віці із 14 до 35 років [9]. Основними характеристиками цього життєвого періоду є нестабільність соціального й економічного становища, матеріальна залежність від родини або системи соціального забезпечення. Тобто цей віковий період закінчується з набуттям соціальної зрілості, де критеріями можуть бути завершення процесу освіти й набуття професії, початок самостійного трудового життя, матеріальна незалежність від батьків, вступ у шлюб і народження першої дитини, одержання політичних і громадянських прав.

Однак варто зауважити, що молодь також можна поділити на декілька груп, які відповідають ступеню досягнення соціальної зрілості. Так, Б. Бондарець виділяє три основні групи [5, с. 33], такі як:

підліткова група (молодь до 19 років) – переважно учні середніх шкіл, професійних училищ, середніх спеціальних закладів і перших курсів ЗВО. Економічна залежність від старшого покоління припускає лояльне ставлення до ціннісних орієнтацій і норм поведінки оточення, але незакінченість процесу формування світогляду й інформаційна відкритість, швидше навіть незахищеність свідомості призводять до формування ціннісних орієнтацій, які включають взаємовиключні цінності, що потім може виявлятися у запереченні будь-яких соціальних правил і норм, у нігілізмі;

молодь у віці 20–25 років – студенти та молоді люди, котрі завершують або завершили професійну підготовку. Процес засвоєння соціальних норм, традицій суспільства у цьому віці вже проходить свою активну фазу, але формування ціннісних орієнтацій триває у зв'язку з активізацією практичної діяльності молодих людей;

молодь у віці 26–35 років – це переважно особи, які вже зробили професійний вибір, володіють певною кваліфікацією та деяким професійним досвідом, зазвичай уже мають власну родину. Практична діяльність індивіда змушує переглядати сформовані ціннісні орієнтації.

Отже, для автора критеріями виділення цих вікових груп молоді виступили: а) провідна діяльність (навчання, професійна діяльність); б) інститут соціалізації; в) сформованість ціннісної сфери особистості; г) матеріальна незалежність та емоційна автономія.

О. Гаженко поділяє молодь на дві основні вікові періоди, що впливають на формування життєвого стилю особистості:

16–25 років – здобуття освіти; вибір професії; працевлаштування – особистісне та професійне самовизначення; пошук індивідуального ставлення до соціальної дійсності; загальне життєве планування; психологічна криза за Е. Еріксоном – «інтимність-ізоляція»;

26–35 років – створення сім'ї; народження дитини; професійний розвиток – зростання соціальної відповідальності; засвоєння батьківських ролей; визначення стилю сімейного життя; розпад сімейних стереотипів; центральними новоутвореннями цього періоду є сімейні стосунки та професійна компетентність [6].

Для розуміння процесу формування соціальних практик молоді виникає необхідність виділення соціально-психологічних характеристик періоду молодості. Так, М. Гінзбург та І. Дубровіна вказують на проблему самовизначення як центрального моменту в молодому віці. Основним психологічним новоутворенням, на їхню думку, варто вважати: а) сформованість на високому рівні психологічних структур, насамперед самосвідомості та Я-концепції; б) розвиненість потреб, що забезпечують змістовну наповненість особистості, серед яких центральне місце посідають моральні установки, ціннісні орієнтації та тимчасові перспективи; в) становлення передумов індивідуальності як результат розвитку й усвідомлення своїх здатностей та інтересів [7]. На думку Л. Столяренко [16], цей період дуже важливий для формування самосвідомості та розвитку когнітивної складової частини Я-концепції та соціального Я. На цьому етапі формується ієрархічна структура мотивів, реалістична та диференційована перспектива майбутнього, що засновується на оцінці власних здібностей і схильностей, розвивається стабільність «Я».

Р. Хавігхерст пропонує теорію «завдань розвитку», які становлять «біосоціопсихологічні завдання, поєднують особистісні потреби та вимоги суспільства» [2, с. 3]. Їхня мета полягає в адаптивному входженні у суспільство, соціальні та професійні групи, тобто вони виступають як завдання соціалізації. На його думку, у період молодості можна виокремити такі проблемні завдання соціалізації: 1) вибір супутника життя; 2) засвоєння особливостей спільного проживання із чоловіком (дружиною); 3) створення родини; 4) виховання дітей; 5) керування домашнім господарством; 6) початок професійної кар'єри; 7) прийняття соціальної відповідальності; 8) пошук «близької за духом» соціальної групи. Особливу увагу Р. Хавігхерст приділяє проблемі, яка полягає у «побудові системи цінностей та етичної свідомості як орієнтирів власної поведінки: критичний аналіз цінностей навколишнього середовища повинен привести до формування самостійної структури цінностей як вказівки до керівництва діями» [2, с. 148].

Р. Вайт вважає, що у період молодості формується декілька «напрямів дорослішання», до яких він зараховує: 1) стабілізацію его-ідентичності, котра розуміється як усунення суперечностей і стабілізація уявлень про себе, як «відчуття чіткої індивідуальності у соціальному

контексті»; 2) звільнення особистих відносин від досвіду минулого, що надає змогу «підвищити здатність переживати почуття тут і зараз»; 3) поглиблення стабільних інтересів, які поєднуються з певною професійною сферою, що передбачає отримання знань і навичок у певній сфері; 4) гуманізацію цінностей, за якої цінності виступають як частина ідентичності особистості [12, с. 55].

Отже, інтегроване поняття молоді як соціокультурної групи включає такі ознаки та характеристики: 1) вікові межі (від 14 до 35 років); 2) соціально-психологічні особливості (набуття особистісної ідентичності через засвоєння різних соціальних ролей, встановлення нових соціальних відносин, посилення впливу нових референтних груп, розвиток рефлексії та інтроспекції, отримання емоційної незалежності); 3) специфіку статусно-рольової взаємодії та соціокультурної поведінки; 4) специфіку самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації молоді як специфічної групи; 5) професійне самовизначення та самореалізацію (вибір професії, навчання та початок професійної діяльності); 6) специфіку процесу соціалізації, у якому поєднуються соціальна адаптація й індивідуалізація.

Виходячи з теоретичного аналізу особливостей молоді як соціокультурної групи, можна зауважити, що провідним чинником формування системи соціальних практик у молодому віці є процес соціалізації, який на цьому віковому етапі є процесом активної соціальної взаємодії та формування власної Я-концепції. Молода людина із самого початку життєвого шляху перебуває під впливом суспільства, є включеною у соціальні процеси, систему суспільних відносин, перебуває у постійній взаємодії з іншими суб'єктами суспільного життя та суспільством загалом, що впливає на її мислення, поведінку, свідомість. Вона активно вибірково засвоює арсенал акумульованих культурою практик. Цей процес визначають як соціалізацію молодого покоління – акумуляцію особами досвіду та соціальних установок, виходячи з рольових значень. Соціалізація характеризує процес включення молодого покоління у соціальний простір. Саме завдяки соціалізації індивід набуває різноманітних соціальних якостей, умінь, досвіду та навичок участі у соціальному житті. У процесі соціалізації індивід освоює соціальні ролі, тобто ті функції, нормативно схвалювані зразки поведінки, реалізації яких очікує від людини суспільство або певна соціальна спільнота, а отже, процес соціалізації виступає необхідною умовою засвоєння соціальних практик і їх відтворення у різних соціальних полях.

У соціологічному дискурсі процес соціалізації аналізували в межах різних теоретико-методологічних напрямів досліджень молоді як окремої соціальної групи. Так, соціалізацію розглядали у межах структурно-функціонального підходу з погляду соціального статусу та соціальних ролей, яких набувала молодь. Наприклад, Ш. Айзенштадт слідом за класиками (Е. Дюркгеймом, Р. Мертоном, Т. Парсонсом) тлумачить молодіжну групу як систему структурних позицій, які заповнюють

індивіди, унаслідок чого вони набувають деякого соціального статусу та відповідних соціальних ролей [20, с. 50–57]. Отже, структурно-функціональний підхід спрямований на дослідження таких значущих статусних характеристик і соціальних ролей молоді, як, наприклад, закінчення школи, професійне самовизначення, вибір професії, створення родини, що дає змогу виявити специфіку соціального статусу молоді, визначити механізми та наслідки її соціальної стратифікації.

Представники культурологічного напрямку (з погляду феноменологічної соціології) П. Бергер і Т. Лукман зазначають, що процес соціалізації відображає «всєбічне та послідовне входження індивіда в об'єктивний світ суспільства або окрему його частину» [4, с. 212]. Поза таким «входженням» взагалі неможливе існування особистості. Процес соціалізації є тривалим, механізми його здійснення – надзвичайно складними. П. Бергер і Т. Лукман виділяють два етапи соціалізації – первинний і вторинний. Сутність первинного періоду соціалізації полягає у початковому усвідомленні навколишньої соціальної реальності, одержанні знань, формуванні людського «Я», розумінні світу дорослих. «Індивід стає тим, ким він є, будучи спрямованим значущими іншими» [4, с. 215]. Період первинної соціалізації триває доти, доки людина не починає брати участь у творенні соціального світу. Із цим етапом пов'язаний перехід до вторинного періоду соціалізації, сутність якого полягає в тому, що вже соціалізовані індивіди створюють нові сектори об'єктивного світу, включаються у конструювання соціальної реальності та соціального порядку. Таким чином, представники суб'єктивістської традиції прагнуть вивчити світ молоді, процес її становлення шляхом аналізу конкретних уявлень, цілей, цінностей, мотивів окремих індивідів. Такі суб'єктивні елементи свідомості розглядають як визначені об'єктивними соціальними умовами та процесами, що існують у певних типах суспільств. Їх розуміють як ступінь засвоєння суспільних норм, цінностей, ідеалів у процесі соціалізації, які виступають регулянтами соціальних дій, що відтворюються у певних соціальних практиках.

Водночас у сучасній постнеокласичній соціології оформлюється і постмодерністський погляд на соціалізацію, становлення особистості, інтеріоризацію соціальних практик, постулюючи радикальний суб'єктивізм і плюралізм. Так, головними рисами постмодерну, за З. Бауманом, є «інституціоналізований плюралізм, різноманіття, варіативність соціальних станів і процесів залежно від обставин та умов проходження, випадковість і амбівалентність» [3]. Учений дійшов висновку про те, що у сучасному суспільстві, яке набуває рис постмодерну, поняття соціалізації втрачає свій інституційний зміст. Багатоваріативність зразків становлення молоді, незаданість векторів її соціального розвитку згідно з постмодерністською традицією затверджує пріоритет соціальних суб'єктів як діячів в активному будівництві форм їх соціального буття з урахуванням природних і соціальних

умов на момент соціальної дії. У центрі уваги, таким чином, опиняється соціальний суб'єкт і форми організації соціальних суб'єктів (спільності, структури), які створюються його активністю. Активність, саморегулювання індивіда у виборі цілей і цінностей, що пропонує йому суспільство чи соціальні групи, відповідальність за власну долю сьогодні висуваються на перший план у процесі становлення особистості. Сучасна особистість значною мірою сама створює себе, самоконструюється. У цій парадигмі підкреслюється суб'єктивно-інтенціональний аспект формування соціальних практик молоді.

Чимало напрацювань стосовно соціалізаційного процесу наявні й у вітчизняній соціології. Аналізуючи численні концепції соціалізації, О. Мудрик виділяє два основні підходи до розуміння сутності соціалізації. Так, перший підхід підкреслює пасивну позицію людини у процесі соціалізації, а саму соціалізацію інтерпретує як процес адаптації індивіда до суспільства, яке формує кожного свого члена відповідно до його культури та ціннісно-нормативної системи. Цей підхід має назву суб'єкт-об'єктного, оскільки суспільство – суб'єкт впливу, а людина – його об'єкт. За суб'єкт-суб'єктивним підходом соціалізація є процесом засвоєння і відтворення соціокультурного простору у взаємодії із ситуаціями життєдіяльності на різних вікових етапах онтогенезу [14, с. 17–18].

С. Харченко подає декілька визначень цього поняття у межах соціально-психологічного підходу. Так, під соціалізацією розуміють розвиток і самореалізацію людини; процес становлення особистості, навчання та засвоєння індивідом цінностей, норм, установок, зразків поведінки, притаманних суспільству, соціальній спільності, групі; процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом соціального досвіду у спілкуванні та діяльності [19, с. 11]. Кожне з визначень за своїм змістом передбачає взаємодію особистості та суспільства з метою розвитку особистості. Тут ми маємо знову повернутися до надбань світової соціології.

Отже, сутність соціалізації полягає у поєднанні механізмів пристосування та відокремлення людини до соціальних взірців (практик) в умовах конкретного суспільства. Як зазначає М. Грінченко, соціальна адаптація передбачає узгодження вимог і очікувань соціального середовища щодо людини з її установками та соціальною поведінкою; узгодження самооцінок і домагань людини з її можливостями та реаліями соціального середовища. Відокремлення є процесом автономізації людини у суспільстві. Результат цього процесу виявляється у потребі людини мати власні погляди (ціннісній автономії), потребі мати власні прихильності (емоційній автономії), потребі самостійно вирішувати особисті питання, здатності протистояти життєвим ситуаціям, які заважають її саморозвитку, самовизначенню, самореалізації та самоствердженню (поведінковій автономії). Ефективна соціалізація передбачає певний баланс адаптації та відокремлення [8, с. 113],

причому адаптація полягає в успішному засвоєнні соціальних практик, які пропонує суспільство, а індивідуалізація (відокремлення, автономізація) – у переконструюванні соціальних практик відповідно до внутрішніх факторів діяльності та прагнення до самореалізації.

Загалом розглянуті дефініції соціалізації дозволяють тлумачити цей процес як: 1) саморозвиток особистості; 2) засвоєння цінностей, норм і схем поведінки; 3) адаптацію індивіда до соціального середовища; 4) формування особистості згідно із заданим ідеальним типом. Отже, соціалізація є, з одного боку, засвоєнням соціальних зразків поведінки, ролей, певних соціальних позицій, соціального статусу, традицій, норм і цінностей, з іншого – формуванням власного соціокультурного досвіду та соціопсихологічної ідентичності. У процесі соціалізації від соціуму до індивіда здійснюється трансляція для засвоєння цінностей, норм і установок, а також цілеспрямований або стихійний вплив і соціальний контроль. Водночас на індивідуальному рівні здійснюється прийняття соціокультурного досвіду, завдяки чому формуються особистісні структури. Отже, соціалізацію можна розглядати як системотвірний процес поряд зі стратифікацією. Процес соціалізації багатий в чому зумовлений способом функціонування інститутів соціалізації та їх потребою в ефективному передаванні соціального досвіду [1]. Індивід не просто засвоює соціальний досвід, а й перетворює його, тобто для успішної соціалізації необхідні три складники: очікування, зміна поведінки та бажання відповідати очікуванням. Зокрема, І. Солоднікова пропонує об'єднати фактори успішної соціалізації у два блоки [17]: 1) соціальні, які відображають соціально-культурний аспект (набір статусів і ролей, сукупність соціальних інститутів, у межах яких індивід може сформувати свої соціальні якості); 2) індивідуально-особистісні, що визначаються етапом життєвого індивіда.

Таким чином, процес соціалізації виступає умовою формування соціальних практик індивіда, сутністю якого є включення у соціальні відносини та соціальну взаємодію (формування соціальної ідентичності, засвоєння цінностей і норм), пов'язане із соціальною адаптацією, а також індивідуалізацією соціально-психологічних установок і поведінкових патернів.

Серед основних механізмів соціалізації особистості А. Мудрик виділяє такі [15]: 1) традиційний механізм (стихийну соціалізацію), тобто засвоєння індивідом норм, цінностей, зразків поведінки та стереотипних форм поведіння, характерних для його родини та найближчого оточення. Це засвоєння відбувається зазвичай на неусвідомленому рівні за допомогою фіксації, некритичного сприйняття панівних стереотипів; 2) інституційний механізм, який функціонує у контексті соціальних інститутів (соціальних організацій) соціалізації людини; 3) стилізований механізм, що діє у межах певної субкультури – комплексу морально-психологічних рис і поведінкових проявів, типових для людей певного віку або певного професійного чи культурного

прошарку, котрий формує стиль життя тієї чи іншої соціальної групи та спільноти за ідентифікаційними ознаками; 4) міжособистісний механізм, що функціонує у процесі взаємодії людини із суб'єктивно значущими для неї особами. У його основі лежить психологічний механізм міжособистісного перенесення завдяки емпатії, ідентифікації, рефлексії й екзистенційному натиску.

Висновки і пропозиції. Загалом аналіз теоретичних поглядів на сутність соціалізації дає змогу виділити соціальні механізми процесу соціалізації молоді: 1) активне, вибіркове засвоєння соціального досвіду, соціальних ролей, установок і цінностей; 2) соціальну взаємодію та міжособистісне спілкування; 3) вплив референтної групи або соціальної ситуації; 4) ідентифікацію як процес ототожнення зі значущим іншим і формування особистісної та соціальної ідентичності; 2) самоатрибуцію – приписання собі певних соціальних якостей; 3) рефлексію – критичне осмислення індивідом своїх соціально-психологічних якостей і патернів поведінки у проблемно-конфліктних ситуаціях соціальної взаємодії; 4) соціальне порівняння; 5) інтеріоризацію як засвоєння цінностей і оцінок інших людей у процесі соціальної взаємодії.

Отже, конструювання системи соціальних практик молоді відбувається шляхом активної соціалізації через засвоєння цінностей, норм, зразків поведінки й установок референтної групи та соціуму внаслідок взаємодії внутрішніх і зовнішніх механізмів.

Список використаної літератури

1. Greeson J.K., Foster P. Youth and the transition to adulthood. The theoretical and conceptual basis for natural mentoring. *Youth & Society*. 2013. March. P. 40–51.
2. Navighurst R. Developmental tasks and education. London: Longmans, Green, 1952.
3. Бауман З. Глобалізація. Последствия для человека и общества / пер. с англ. М.Л. Коробочкина. Москва: Весь Мир, 2004. 188 с.
4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности: трактат по социологии знания. Москва: МЕДИУМ, 1995. 323 с.
5. Бондарець Б.Б. Молодь як об'єкт і суб'єкт соціокультурних процесів у сучасному українському суспільстві: аксіологічний аспект. *Наукові праці. Соціологія*. 2013. Вип. 213. Т. 225. С. 31–34.
6. Гаженко О.П. Система цінностей і життєвий стиль студентської молоді. *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. № 12. С. 54–58.
7. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения. *Вопросы психологии*. 1994. № 3. С. 46–65.
8. Грінченко М. Феномен соціалізації молоді в умовах інформаційного суспільства. *Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*. 2016. Вип. 1. С. 70–79.
9. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05 лютого 1993 р. № 2998-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (дата звернення: 21.11.2017).
10. Каретна О.О. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь». *Актуальні проблеми політики*. 2009. Вип. 37. С. 287–291.

11. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. Москва : Политиздат, 1987. 366 с.
12. Кузина М.В. Развитие Я-концепции студентов в процессе обучения иностранным языком в вузе : дис. ... канд. пед. наук. Рязань, 2015. 266 с.
13. Лисовский В.Л. Советское студенчество. Социологические очерки. Москва : Мысль, 1990. 216 с.
14. Мудрик А.В. Социализация человека : учебное пособие. Москва : Академия, 2004. 304 с.
15. Мудрик А.В. Социальная педагогика : учебник / под ред. В.А. Сластенина. Москва : Академия, 2000. 200 с.
16. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие / под ред. М.В. Булановой-Топорковой. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 544 с.
17. Солодникова И.В. Социализация личности: сущность и особенности на разных этапах жизни. *Социологические исследования*. 2007. № 2. С. 63–75.
18. Социологическая энциклопедия : в 2 т. / гл. ред. В.Н. Иванов; Нац. общ.-науч. фонд. Москва : Мысль, 2003. Т. 1. 694 с. ; Т. 2. 863 с.
19. Харченко С.Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2006. 320 с.
20. Чупров В.И. Социология молодежи на рубеже своего тридцатилетия. *Социологические исследования*. 1994. № 6. С. 50–57.
21. Чупров В.И. Молодежь: духовное производство в условиях риска. *Вестник российского университета дружбы народов: социология*. 2004. № 6–7. С. 7–17.

Matyukhin D. A., Stadnyk A. H. Features and process of youth socialization as a condition for construction of social practices

It is proved that the process of socialization of youth takes place in different socio-cultural fields and spaces, the following spheres of manifestation of social practices are singled out: 1) social practices of leisure and free time; 2) political social practices; 3) social consumption practices; 4) subcultural social practices; 5) public social practices; 6) economic social practices; 7) educational and professional social practices; 8) religious and cult social practices; 9) social practices in cyberspace.

It is substantiated that transformational processes in modern Ukrainian society significantly complicate the socialization of youth, their inclusion in social relations and the acquisition of established forms of social practices: on the one hand, they become more individualized and differentiated, on the other – come into conflict between different value systems. Socio-cultural and lifestyle factors of formation and reproduction of social practices of modern youth are determined.

Studies of modern sociologists reveal various aspects of behavioral manifestations of lifestyle as a complex system, the result of which is the formation of an established set of social practices. Social practices are an external reflection of the lifestyle of the individual at the level of social behavior and models of social interaction, which involves the inclusion of the individual in social relations. The conducted theoretical analysis allows us to state that lifestyle is reflected in social practices both at the level of behavioral patterns and models, and at the level of value-motivational intentions of individuals and social groups and communities, which can serve as a basis for empirical study of social practices of modern youth.

Key words: social practices, youth, institutionalization, mechanisms of institutionalization of social practices.